

Nadležnost i uloga CZSS u zaštiti maloljetne djece, braka i obitelji

OBITELJ DANAS: Radeći s obiteljima u sklopu različitih postupaka za koje smo nadležni, opazili smo da su se tijekom posljednjih desetak godina u obiteljima dogodile određene promjene, od kojih neke doživljavamo pozitivnim, a druge negativnim. Pozitivne su promjene: 1.) liberalniji stav o razvodu braka – danas je sve uvriježeniji i prihvaćeniji stav kod supružnika da je razvod moguća i normalna pojava u svakodnevnom životu pojedinca, što prate i zakonske norme koje više ne propisuju specifične razloge za razvod braka, već daju supružnicima mogućnost samostalne prosudbe o težini poremećaja njihova partnerskog odnosa i da li je razvod za njih jedino moguće rješenje ili nije; 2.) bolja informiranost supružnika o postupcima vezanim za razvod braka – supružnici su već prije dolaska u Centar upoznati s činjenicom da ih u PP nitko neće “silom” miriti, nego će kod nas dobiti korisne informacije o samom postupku razvoda braka, kao i savjetodavnu pomoć u postizavanju sporazuma o svim pitanjima vezanim za maloljetnu djecu; 3.) nema odugovlačenja agonije razvoda – manji je broj supružnika koji uzastopno u više navrata pokreću, a zatim odustaju od PP, što govori da razvod najčešće pokreću oni supružnici koji su donijeli sigurnu i čvrstu odluku o razvodu kao jedinom rješenju njihovih poteškoća; 4.) smanjen je broj agresivnih ispada među supružnicima u PP, u odnosu na raniji period – bitno je smanjen broj bučnih svađa, pokušaja fizičkog napada supružnika, lupanje vratima i napuštanje službenih prostorija, dakle svih vrsta agresivnih ekscesa u službenim prostorijama; 5.) bolja informiranost supružnika i šire javnosti o obiteljskom nasilju kao negativnoj pojavi – kod supružnika je danas prisutna veća osviještenost i osjetljivost prema obiteljskom nasilju kao negativnoj pojavi, koja može imati kazneno-pravne posljedice, što se u njihovom ponašanju iskazuje kroz veću spremnost da o tome otvoreno govore, kao i da prihvaćaju zlostavljanje kao relevantan razlog za razvod braka.

Negativne su promjene: 1.) opće društveno-ekonomske promjene u periodu tranzicije koje suočavaju obitelj s brojnim egzistencijalnim problemima, veća je nesigurnost u nalaženju i očuvanju zaposlenja, u rješavanju stambene problematike, u osiguravanju osnovne egzistencije obitelji; 2.) roditeljstvo je danas zahtjevnije nego ikad ranije, djeca su izložena opasnostima od ovisnosti, ulične agresije, od mogućnosti priklanjanja društvu vršnjaka neprihvatljivog ponašanja i sl., kriteriji školovanja sve su stroži, obrazovni

zahtjevi u školama sve su veći, a školovanje i slobodne aktivnosti koje se nude djeci i mlađi sve su skuplje i sve to zahtijeva redovnu i intenzivnu uključenost roditelja u život djece, u pružanje pomoći djeci u učenju, u njihovo nadziranje i sl., što pojedini roditelji nisu u mogućnosti činiti, naročito ne u onim poslije-razvodnim situacijama, u kojima se briga o djeci svede na samo jednog roditelja; 3.) sve je veći broj onih razvoda koji su uzrokovani otuđivanjem supružnika uslijed njihove usmjerenosti na borbu za materijalnim dobrima (problemi u komunikaciji, emocionalno udaljavanje supružnika).

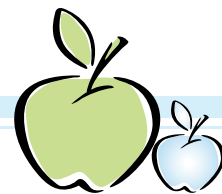
RAD PSIHOLOGA U POSTUPCIMA VEZANIMA ZA ZAŠTITU INTERESA MALOLJETNE DJECE: Promišljajući o svom radu i profesionalnoj ulozi psihologa u Odjelu za zaštitu djece, braka i obitelji, nastojala sam pronaći odgovor na sljedeća pitanja: Što ja, zapravo, radim? Koje je područje, tj. predmet mog rada? Što je ono suštinsko i sveobuhvatno u radu psihologa spomenutog Odjela, koje se odnosi na sve postupke i na sve korisnike s kojima psiholog radi?

Osnovni predmet rada psihologa u Odjelu za zaštitu djece, braka i obitelji su međuljudski odnosi, u prvom redu oni obiteljski, gdje pod pojmom obitelj podrazumijevamo životne zajednice s maloljetnom djecom. U manjem broju slučajeva radim i sa životnim zajednicama bez maloljetne djece, koje mogu biti bračne ili izvanbračne (potencijalni posvojitelji, udomitelji, maloljetne osobe koje namjeravaju zaključiti maloljetni brak i njihovi partneri/partnerice i sl.). Složenosti obiteljskih odnosa često pridonosi uključivanje članova šire rodbine (najčešće baka i djedova) u život maloljetne djece, ili pak uključivanje novih partnera razvedenih rodi-

telja (pomajke i pooćima) u život te djece. S članovima obitelji radim u suradnji s ostalim članovima stručnog tima, pri čemu je naš zajednički cilj da se, što je moguće više, zaštite interesi maloljetne djece u najrazličitijim životnim situacijama.

U radu se najčešće susrećem s obiteljima koje se nalaze u kriznim životnim situacijama poput razvoda braka supružnika, s obiteljima u kojima su kroz duže vrijeme prisutni intenzivni partnerski sukobi ili sukobi između roditelja i djece, zatim sa zlostavljajućim obiteljima u kojima su maloljetna djeca i žene najčešće žrtve obiteljskoga nasilja, te s obiteljima u poslije-razvodnim situacijama. Kod potonjih je često prisutna nemogućnost sporazumijevanja bivših bračnih i izvanbračnih, a sada razvedenih partnera o bitnim životnim pitanjima vezanim za njihovu zajedničku maloljetnu djecu. Ta se pitanja sadržajno odnose na odlučivanje o tome s kojim od roditelja će živjeti maloljetna djeca, na koji način će djeca održavati susrete i druženja s roditeljem s kojim više ne žive, koliko će roditelji ponaosob pridonositi za uzdržavanje maloljetne djece, te na usklađivanje odgojnih stavova i ponašanja oba roditelja u odnosu, do svakodnevnih životnih situacija zajedničkog maloljetnog djeteta. Naime, vrlo često nakon razvoda braka susrećemo primjere kada jedan od roditelja ima prigovor na odgojne postupke i ponašanje drugog roditelja prema zajedničkom maloljetnom djetetu i traži pomoć našeg Odjela u rješavanju tih problema.

Neovisno o kojoj obiteljskoj situaciji se radi, zadaci psihologa u radu s obitelji su utvrditi kvalitetu i dinamiku odnosa u obitelji i procijeniti njezine pozitivne resurse, u suradnji s članovima obitelji procijeniti koje su tre-

nutno njihove najvažnije potrebe, čije bi zadovoljavanje dovelo do oporavka obiteljskih odnosa, te na osnovi tako utvrđenih podataka utvrditi je li potrebno u konkretnoj obiteljskoj situaciji izreći neku od mjera obiteljsko-pravne zaštite, kako bi zaštitili interese maloljetne djece i koju od tih mjera?

Prvi zadatak uključuje detaljnu analizu partnerskih odnosa roditelja i razvoj tih odnosa od početka veze do danas. Koristeći psihodijagnostičke metode, metodu opažanja i kliničkoga intervjua, psiholog utvrđuje kakav je način komuniciranja partnera, sličnost/oprečnost njihovih stavova, njihove doživljaje uzroka poremećenih odnosa, njihove osobine ličnosti, emocionalne reakcije, emocionalnu zrelost, njihovu socijalnu prilagođenost u široj sredini i koje uloge zauzimaju partneri u obiteljskom sistemu (npr. uloga žrtve – uloga krivca, dominantnost – podređenost itd.). Također, utvrđuje u kojoj mjeri je među partnerima očuvano međusobno poštovanje, povjerenje i iskrenost u komunikaciji, te jesu li partneri već tražili pomoć u rješavanju svojih problema, ili nisu. Posebno je važno rasvijetliti jesu li u partnerskom odnosu prisutni ozbiljniji poremećaji poput agresivnosti, zlostavljanja, te prisutnost ovisnosti ili psihičke bolesti jednog od partnera.

Prvi zadatak također uključuje utvrđivanje dinamike razvoja odnosa između svakog roditelja ponaosob i njihove maloljetne djece, kao i trenutnog stanja tih odnosa. Ovdje psiholog analizira emocionalne veze roditelja s djecom, senzibilitet i suosjećajnost roditelja za potrebe i probleme djece, kvalitetu roditeljskih stilova ponašanja i odgojnih stavova u odnosu na djecu, te na koji način i u kojem obimu su roditelji uključeni u zadovoljavanje različitih životnih potreba djece, u prvom redu onih psiholoških (potreba za ljubavlju, kvalitetnom komunikacijom, poštivanjem i uvažavanjem, za afirmacijom djeteta u obitelji i izvan nje, za kvalitetnim socijalnim kontaktima itd.). Posebno je važno procijeniti usklađenost/oprečnost odgojnih stavova roditelja, kao i koji je od roditelja bliži autoritativnom roditeljskom stilu, koji se smatra adekvatnijim. Naime, autoritativni roditeljski stil podrazumijeva da roditelj odgovorno i kvalitetno skrbi o djetetu, nadzire ga, prihvaća dijete s mnogo topline i razumijevanja, uz istovremeno primjenjivanje restriktivnih mjera prema djetetu u slučaju njegovih neprihvatljivih oblika ponašanja.

U praksi se često opaža pojava da roditelji iz konteksta dosadašnje skrbi o zajedničkom maloljetnom djetetu izvuku pojedincu negativnu osobinu ili postupak kojeg preuveličavaju, želeći time "ocrniti" i degradirati drugog roditelja (npr. "Ona nikad ne vodi dijete u vrtić.", "Ona tuče dijete.", "On nikad ništa nije djetetu kupio.", "On vodi dijete kod svoje ljubavnice." i sl.). U takvim situacijama važno je da psiholog i ostali članovi tima ne izgube iz vida cjelinu, tj. cjelovitu skrb i ponašanje konkretnog roditelja

prema maloljetnom djetetu. Tu je potrebno svaki prigovor roditelja provjeriti i dati mu adekvatnu težinu prema važnosti i učestalosti javljanja, stavljajući ga uvijek u odnos s cjelokupnom skrbi o djetetu.

Na kraju, važno je ispitati odnose članova obitelji s osobama iz bliže ili udaljenije sredine, koje imaju utjecaj na obiteljske odnose (bake, djedovi, polubraća i polusestre, novi bračni i izvanbračni partneri, koji su u odnosu na djecu u ulozi pomajke ili poočima). Potrebno je utvrditi njihovu međusobnu povezanost s članovima obitelji, njihov utjecaj na partnerske i roditeljske odnose, kao i razinu spremnosti pružanja uzajamne podrške i pomoći.

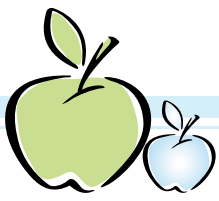
Kod drugog zadatka, psiholog u suradnji s članovima obitelji nastoji utvrditi one njihove potrebe, čije zadovoljavanje može dovesti do oporavka u obitelji. Pritom je važno uskladiti mišljenje stručnjaka s mišljenjem članova obitelji o trenutno najprimjerenijoj pomoći u zadovoljavanju njihovih potreba. Također, treba procijeniti spremnost članova obitelji da se mijenjaju i da surađuju sa stručnim djelatnicima različitih profila, s ciljem oporavka obiteljskih odnosa. Psiholog najčešće u ovoj fazi rada nastoji pružiti partnerima mogućnost rasterećenja od nagomilanih negativnih osjećaja, doživljaja i misli kao i mogućnost da što realnije sagledaju svoju sadašnju situaciju. Sljedeći korak je isticanje pozitivnih osobina i pozitivnih resursa koje psiholog zapaža u odnosima i osobnosti članova obitelji. Važno je informirati članove obitelji o svim mogućnostima pružanja psihosocijalne pomoći u široj socijalnoj sredini koja im je dostupna, npr:

- školske ustanove – u kojima roditelj može tražiti pomoć školskog pedagoga ili psihologa glede odgojno-obrazovnog pristupa djetetu
- zdravstvene ustanove – roditelj koji je žrtva obiteljskog nasilja može za sebe i za svoju maloljetnu djecu od liječnika tražiti evidentiranje i liječenje povreda
- ustanove za smještaj odraslog roditelja s maloljetnom djecom u slučaju obiteljskog nasilja – tzv. sigurne kuće – roditelji osobno traže pomoć od ustanova ovog tipa i dogovaraju se oko eventualnog smještaja
- policija – roditelji i maloljetna djeca mogu prijaviti obiteljsko nasilje kojemu su izloženi, a policijski djelatnici na osnovi toga pokreću kazneni ili prekršajni postupak
- pravosudna tijela – ukoliko oba roditelja zlostavljaju svoju maloljetnu djecu, sud može po hitnom postupku oduzeti maloljetnu djecu i smjestiti ih u ustanovu; također, može na traženje jednog od roditelja zabraniti drugom roditelju, koji je zlostavljač maloljetne djece, približavanje žrtvi nasilja
- privatna praksa psihoterapeuta – članovi obitelji se prema osobnom interesu mogu uključiti u različite vrste psihoterapije (npr. bračnu, obiteljsku, individualnu).

Kod trećeg zadatka, psiholog u suradnji s ostalim članovima tima na osnovi prethodno prikupljenih podataka procjenjuje imaju li roditelji uvid u problem ugrožavanja interesa maloljetne djece, bilo u vidu zanemarivanja, propusta u odgoju, emocionalnog, fizičkog ili seksualnog zlostavljanja, kao i jesu li samokritični i spremni za suradnju u smislu promjene svoga ponašanja prema djeci. Naime, o tome ovisi hoće li roditelji prihvatiti izricanje neke od mjera obiteljsko-pravne zaštite i surađivati s voditeljem mjere tijekom njezina provođenja.

Na poslijetku, značajan dio rada psihologa na obiteljskim odnosima odnosi se na savjetovališno-edukativni rad sa članovima obitelji. Pod tim podrazumijevam primjenu metoda i tehnika savjetovališnog rada u kombinaciji s teoretskim i empirijskim spoznajama psihologijske znanosti o razvojnim fazama djece i značajnim čimbenicima koji utječu na taj razvoj. Sadržajno se ovaj rad u prvom redu odnosi na psihosocijalne posljedice razvoda braka roditelja na život maloljetne djece, kao i na život samih roditelja. Supružnike upoznajemo da su razvod braka i raspadanje obitelji uvijek povezani s procesom žalovanja (tuga, depresija) koji može trajati duže ili kraće vrijeme i koji se kod pojedinaca može javiti prije, tijekom ili nakon razvoda braka, a pogađa odrasle, kao i maloljetnu djecu. Kod bivših supružnika razvod često aktivira strahove od neizvjesne budućnosti (Kako ću dalje sam-a?). Supružnicima se ukazuje na važnost održavanja društvenih kontakata i prijateljskih odnosa s drugim ljudima kako se ne bi pretjerano usredotočili na dijete i posesivno ga vezali uz sebe. Dijete ne bi smjelo osjećati da je ono roditelju "sve što mu je preostalo", tj. da je postalo zamjena za partnera i prijatelje, jer je to pretežak teret s kojim se dijete ne može nositi.

Roditeljima se ukazuje, tj. preporučuje da je nakon razvoda braka poželjno urediti život maloljetne djece uza što je moguće manje ometanje djetetove svakodnevne, njegova dnevnog ritma i sredine u kojoj živi. Odlazak jednog roditelja iz obitelji ugrožava maloljetno dijete i predstavlja veliku promjenu na koju se ono mora prilagoditi. Stoga je u fazi razvoda braka roditelja i neposredno nakon toga potrebno djetetu osigurati konstantnost životnih uvjeta i stabilnu dnevnu rutinu. U svezi s time, djetetovi susreti i druženja s odsutnim roditeljem trebali bi se odvijati redovno i u pravilnim ciklusima, što djetetu daje osjećaj sigurnosti. Ukoliko se roditelji dosljedno ne pridržavaju dogovorenog načina odvijanja susreta i druženja maloljetna djeteta s odsutnim roditeljem, ili često mijenjaju i odgađaju svoje dogovore, uznemiruju dijete i izazivaju kod njega tjeskobu i strah od napuštanja, osjećaje krivnje i sl. Nepoštivanje dogovorenih termina susreta i druženja od strane bilo kojeg roditelja često je povod njihovim svađama i sukobima u nazočnosti maloljetnog djeteta,

što može stresno, čak traumatski utjecati na dijete, koje je, inače, vrlo osjetljivo na neporazume i napetosti među roditeljima.

Važan savjet i upozorenje roditeljima je da ne uključuju dijete u svoji partnerski sukob tako da dijete koriste kao instrument za postizanje osobnih ciljeva. Primjere za to nalazimo u praksi u najrazličitijim oblicima:

- jedan roditelj u djetetovoj nazočnosti vrijeđa, ogovara ili omalovažava odsutnog roditelja, čime emocionalno zlostavlja dijete, umjesto da mu omogući da kroz osobna, neposredna iskustva gradi svoj odnos i svoj doživljaj svakog roditelja ponaosob
- jedan ili oba roditelja nastoje djetetovu naklonost steći njegovim potkupljivanjem, što će s vremenom najčešće rezultirati time da dijete počne manipulirati roditeljima

– roditelj djetetu nameće ulogu "agenta" tj. izvijestitelja koji mu podnosi izvješća o tome što onaj drugi roditelj radi, s kim se druži, kako troši novac i sl. Ove situacije česte su kod roditelja koji nakon razvoda braka ne žele uzajamno komunicirati.

– nakon razvoda braka roditelj se osvećuje bivšem partneru zabranjivanjem ili onemogućavanjem viđanja djeteta, čime također emocionalno zlostavlja dijete.

Sve navedene situacije predstavljaju emocionalno zlostavljanje djeteta jer roditelji svjesno ili nesvjesno kod djeteta razvijaju osjećaje straha, krivnje, pa čak i mržnje prema jednom ili oba roditelja, kao i konflikt lojalnosti (bojazan djeteta da će opredjeljivanjem za jednog od roditelja izgubiti naklonost ili čak izazvati agresiju drugoga roditelja). Stoga je

intenzivni savjetovališno-edukativni rad s roditeljima usmjeren na osvješćivanje potrebe da odvoje partnersku od roditeljske uloge, kako bi se smanjilo njihovo uzajamno djelovanje i povećala kvaliteta roditeljstva.

Posebno se roditeljima naglašava da razvod braka nije situacija u kojoj roditeljska skrb prelazi u cijelosti samo na jednoga roditelja, kao što je to slučaj kada jedan djetetov roditelj umre, ili je lišen poslovne sposobnosti. Upravo suprotno, oba roditelja su po prekidu zajedničkoga života obavezni što aktivnije sudjelovati u svim dijelovima djetetova života, te oboje i dalje imaju pravo i dužnost ravnopravno, zajednički i sporazumno skrbiti o svom djetetu, vodeći računa o njegovoj dobrobiti.

Marina Valić-Ivančić,
dipl. psihologinja

Segregacija u obrazovnom sustavu dovodi do diskriminacije na poslu

Od svih oblika diskriminacije, spolna diskriminacija na tržištu rada možda je najčešći oblik u našoj zemlji, rekla je Gordana Lukač

Koritnik, pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske na javnoj tribini održanoj u srijedu, 30. siječnja u Županijskoj vijećnici U Požegi. "Često se govori o tome kako su žene i muškarci nejednako plaćeni za istu vrstu i kvalitetu obavljenog posla, ali moram reći da službene podatke o tome nemamo. U zadnje četiri godine pravobraniteljstvo je dobilo samo dva prigovora koji se odnose konkretno na taj problem. Smatram da do neravnopravnosti u plaćama dolazi prvenstveno već zbog odabira zanimanja ili zvanja. Naime, već u školama dolazi do segregacije u obrazovnom sustavu pa ženska djeca češće upisuju neprofitabilna zanimanja nego muška i zato sada imamo situaciju, ako pogledamo statistike, da su muškarci u prosjeku bolje plaćeni od žena i da je na Zavodu za zapošljavanje više prijavljenih žena nego muškaraca", kaže pravobraniteljica.

Tribinu na temu "Ravnopravnost spolova na području zapošljavanja i rada" organiziralo je Povjerenstvo za ravnopravnost spolova Županije požeško-slavonske, povodom Mjeseca ravnopravnosti spolova. "Kada govorimo o nasilju u obitelji, u zadnje je vrijeme vidljiv pomak koji smo postigli otkad imamo zakonodavni okvir. Prije toga se nije moglo prijaviti nasilje, policija je samo mogla napisati prijavu zbog remećenja javnog reda i mira pa se počinitelje tako i kažnjavalo. Danas imamo Zakon o obiteljskom nasilju, koji je jasan pa samim time imamo i više prijava te intervencija policije zbog istog problema.

Više se o tome govori i stvari lagano idu na bolje. Međutim, kada se žena, koja je žrtva obiteljskog nasilja, skloni u sigurnu kuću u drugom gradu i u nekoj drugoj županiji, ona se ubrzo susreće s problemom zapošljavanja. Možete pobjeći i sačuvati glavu, ali ne možete ništa promijeniti ako ne nađete posao", istaknula je Gordana Lukač Koritnik. Na tribini je pravobraniteljica najavila aktivnu borbu protiv diskriminacije nad ženama koje rade na određeno vrijeme. "To je ogroman problem jer poslodavci ne produžuju ugovor ženama koje zatrudne. Pri tome im ne moraju čak niti dati otkaz ni otpremninu, samo im ne produže ugovor. Zato pripremamo veliku akciju u suradnji sa Savezom samostalnih sindikata, u kojoj ćemo ići s upitnikom direktno na radna mjesta i očekujemo oko 2.000 odgovora upravo na

temu rada na određeno vrijeme i spolne diskriminacije", najavila je Gordana Lukač Koritnik.

Mario Nakić

Žene na burzi

U našoj županiji je među prijavljenima na Zavodu za zapošljavanje oko 60% žena, a neki smatraju da bi se tom postotku trebalo dodati trudnice koje su fiktivno prijavljene kao zaposlene da bi ostvarile veća prava. Osim toga, neki sudionici rasprave su naveli najveća požeška tekstilna poduzeća Sloga i Orjava kao primjere gdje djelatnice dobivaju otkaz kada uđu u treći ili četvrti mjesec trudnoće.